

REPUBLIKA E KOSOVËS - РЕПУБЛИКА КОСОВО - REPUBLIC OF KOSOVO
GJYKATA KUSHTETUESE
УСТАВНИ СУД
CONSTITUTIONAL COURT

Priština 30. septembra 2019. godine
Br. Ref.:RK1435/19

REŠENJE O NEPRIHVATLJIVOSTI

u

slučaju br. KI67/19

Podnosilac

Hajrije Rina Zhitija Ajeti

**Zahtev za ocenu ustavnosti presude Osnovnog suda u Uroševcu
C. br. 571/18 od 12. novembra 2018. godine**

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Bajram Ljatifi, zamenik predsednika
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija
Gresa Caka-Nimani, sudija
Safet Hoxha, sudija
Radomir Laban, sudija
Remzije Istrefi-Peci, sudija i
Nexhmi Rexhepi, sudija

Podnosilac zahteva

1. Podnosilac zahteva je Hajrije Rina Zhitija Ajeti iz opštine Uroševac (u daljem tekstu: podnositeljka zahteva), koju zastupaju Teki, Ylli i Korab Bokshi, advokati iz Đakovice.

Osporena odluka

2. Podnositeljka zahteva osporava presudu [C. br. 571/18] Osnovnog suda u Uroševcu (u daljem tekstu: Osnovni sud) od 12. novembra 2018. godine, kojom je razveden brak između nje i B.A.

Predmetna stvar

3. Predmetna stvar je ocena ustavnosti osporene presude, kojom su podnositeljki zahteva navodno povređena osnovna prava i slobode zagarantovana članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav) u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLJP).

Pravni osnov

4. Zahtev je zasnovan na stavovima 1 i 7 člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, članovima 22. [Procesuiranje podnesaka] i 47. [Individualni zahtevi] Zakona o Ustavnom sudu Republike Kosovo Br. 03/L-121 (u daljem tekstu: Zakon) i pravilu 32 [Podnošenje podnesaka i odgovora] Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik).

Postupak pred Ustavnim sudom

5. Dana 24. aprila 2019. godine, podnositeljka zahteva je putem pošte dostavila zahtev Ustavnom sudu (u daljem tekstu: Sud).
6. Dana 26. aprila 2019. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Gresu Caka-Nimani za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Arta Rama-Hajrizi (predsedavajuća), Safet Hoxha (član) i Remzije Istrefi-Peci (član).
7. Dana 3. maja 2019. godine, zastupnici podnositeljke zahteva su dostavili punomoćje za zastupanje podnositeljke zahteva pred Sudom.
8. Dana 22. maja 2019. godine, Sud je obavestio zastupnike podnositeljke zahteva o registraciji zahteva.
9. Dana 22. maja 2019. godine, Sud je obavestio i Osnovni sud o registraciji zahteva i tražio od njega da dostavi Sudu kopiju kompletnog spisa predmeta podnositeljke zahteva.
10. Dana 11. juna 2019. godine, Sud je primio dopis od Osnovnog suda u kojem je obavešten da se *'spis predmeta [C. br. 571/2018] povodom žalbe nalazi u Apelacionom sudu od 15. aprila 2019. godine, radi razmatranja žalbe'*.

11. Dana 25. juna 2019. godine, Sud je poslao dopis podnositeljki zahteva kojim je tražio od nje da ga obavesti o tome da li su uložili bilo kakvo pravno sredstvo protiv presude [C. br. 571/18] Osnovnog suda od 12. novembra 2018. godine, osim što su podneli sadašnji zahtev ovom Sudu.
12. Dana 25. juna 2019. godine, Sud je obavestio Apelacioni sud o registraciji zahteva i tražio od istog da (i) dostavi kopiju dotičnog spisa predmeta i (ii) obavesti Sud o statusu istog.
13. Dana 3. jula 2019. godine, podnositeljka zahteva je obavestila Sud da je protiv presude [C. br. 571/18] Osnovnog suda od 12. novembra 2018. godine podnela predlog za ponavljanje postupka Apelacionom sudu.
14. Apelacioni sud nije odgovorio na zahtev Suda da mu se dostavi spis predmeta.
15. Dana 5. septembra 2019. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i jednoglasno je preporučilo sudu neprihvatljivost zahteva.

Pregled činjenica slučaja

16. Dana 9. septembra 2005. godine, podnositeljka zahteva je sklopila brak sa B.A.
17. Neodređenog datuma, B.A., odnosno bivši bračni drug podnositeljke zahteva, podneo je Osnovnom sudu tužbu za razvod braka sa podnositeljkom zahteva, sa obrazloženjem da su *“na početku njihovi odnosi bili dobri, ali da su se u međuvremenu isti pogoršali do te mere da je zajednički bračni život postao neizdrživ”*.
18. Dana 17. septembra 2018. godine, Osnovni sud je rešenjem [C. br. 571/18] postavio advokata M. Ll. za privremenog zakonskog zastupnika podnositeljke zahteva.
19. Dana 12. novembra 2018. godine, Osnovni sud je presudom [C. br. 571/18] usvojio tužbu B.A. i odlučio da dozvoli razvod braka.
20. Dana 24. decembra 2018. godine, gore navedena presuda Osnovnog suda je postala pravosnažna zbog toga što protiv iste nijedna od stranaka u postupku nije uložila žalbu.
21. Dana 16. marta 2019. godine, prema tvrdnji podnositeljke zahteva, ona je po prvi put saznala za presudu [C. br. 571/18] Osnovnog suda od 12. novembra 2018. godine, kojom je njen brak razveden.
22. Dana 28. marta 2019. godine, podnositeljka zahteva je na osnovu tačaka (a) i (c) člana 232. (Obnavljanje postupka) Zakona br. 03/L-006 o parničnom postupku (u daljem tekstu: ZPP), podnela predlog za ponavljanje postupka Apelacionom sudu, navodeći bitne povrede odredaba parničnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje i pogrešnu primenu materijalnog prava.

23. Do sada, iz spisa predmeta proizilazi da Apelacioni sud još uvek nije odlučio o gore navedenom predlogu podnositeljke zahteva za ponavljanje postupka koji je Apelacionom sudu podnet 28. marta 2019. godine.

Navodi podnosioca zahteva

24. Podnositeljka zahteva, između ostalog, tvrdi (i) da je do 2015. godine živela zajedno sa suprugom u Kanadi, odnosno na adresi tužene; (ii) da su uprkos činjenici da se njen suprug vratio na Kosovo, u periodu od 2015. do 2018. godine, održavali kontakte i da je suprug nekoliko puta posećivao nju i njihovu ćerku u Kanadi; (iii) 2018. godine, preko jedne zajedničke prijateljice saznala da je njihov brak razveden pravosnažnom presudom; (iv) da do tog trenutka nije bila informisana o bilo kakvom postupku radi razvoda njenog braka; (v) da su njen suprug zajedno sa svojim advokatom i njen zakonski zastupnik koji je postavljen od strane Osnovnog suda znali za njenu adresu u Kanadi, i uprkos toj činjenici (vi) njen zastupnik postavljen od strane tog suda nije pokušao da kontaktira sa njom niti je izjavio žalbu protiv presude Osnovnog suda.
25. Sledstveno tome, podnositeljka zahteva tvrdi da je osporena presuda Osnovnog suda, odnosno presuda [C. br. 571/18] od 12. novembra 2018. godine, doneta uz povredu njenih osnovnih prava i sloboda zagarantovanih članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP.
26. Što se tiče navodnih povreda člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP, podnositeljka zahteva navodi povredu načela jednakosti oružja i neučestvovanja u glavnoj raspravi. Podnositeljka zahteva posebno navodi (i) da nije pozvana na ročište u Osnovnom sudu i da joj samim tim nije pružena mogućnost da učestvuje u glavnoj raspravi, i (ii) da je odluka suda zasnovana na lažnim izjavama svedoka i falsifikovanim ispravama, u suprotnosti sa tačkama a) i c) člana 232. ZPP-a. U prilog svojim navodima o povredi Ustava, podnositeljka zahteva se poziva i na presudu Suda u slučaju KI47/17 od 28. decembra 2018. godine, sa podnositeljkom Selvete Aliji (u daljem tekstu: slučaj KI47/17).
27. Na kraju, podnositeljka zahteva traži od Suda da proglasi njen zahtev prihvatljivim, da utvrdi da je došlo do povrede člana 31. u vezi sa stavom 1 člana 6. EKLJP, da proglasi nevažećom osporenu presudu Osnovnog suda i vrati predmet na ponovno suđenje.

Ocena prihvatljivosti zahteva

28. Sud prvo ocenjuje da li je zahtev ispunio uslove prihvatljivosti, propisane Ustavom i dalje precizirane Zakonom i Poslovníkom.
29. U tom smislu, Sud se poziva na stavove 1 i 7 člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuju:

“1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlaštene strane podnele sudu na zakonit način.

[...]

7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom”.

30. U tom smislu, Sud primećuje da je podnositeljka zahteva ovlašćena strana koja osporava akt javnog organa, odnosno presudu [C. br. 571/18] Osnovnog suda u Uroševcu od 12. novembra 2018. godine.
31. Međutim, Sud primećuje da stav 7 člana 113. Ustava, takođe utvrđuje i obavezu da se iscrpe *“sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom”*. Ova ustavna obaveza je takođe utvrđena i stavom 2 člana 47. Zakona i tačkom (b) stava (1) pravila 39 Poslovnika. Ovi poslednje navedeni utvrđuju:

Član 47.
[Individualni zahtevi]

“[...]

2. Osoba može da podnese pomenuti podnesak samo nakon što su iscrpljena sva ostala zakonom određena pravna sredstva”.

Pravilo 39
[Kriterijum o prihvatljivosti]

“(1) Sud može smatrati zahtev prihvatljivim:

(...)

“(b) ako su iscrpljena sva delotvorna pravna sredstva, koja su na raspolaganju po zakonu, protiv pobijene presude ili odluke”.

32. U tom pogledu, Sud ponovo naglašava da stav 7 člana 113. Ustava, stav 2 člana 47. Zakona i tačka (b) stava (1) pravila 39 Poslovnika, između ostalog, jasno propisuju obavezu *“iscrpljenja pravnih sredstava određenih zakonom”* kako bi se zahtev proglasio prihvatljivim i razmotrio njegov meritum.
33. Kriterijumi za ocenu da li je ova obaveza ispunjena, dobro su uspostavljeni i praksom Suda i praksom Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP), u saglasnosti sa kojom je Sud, na osnovu člana 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava, dužan da tumači osnovna prava i slobode zagarantovane Ustavom.

34. Obrazloženje za zahtev za iscrpljivanje pravnih sredstava ili pravilo o iscrpljivanju jeste da se relevantnim organima, prevashodno redovnim sudovima, pruži mogućnost da spreče ili isprave navodne povrede Ustava. Ono se zasniva na pretpostavci koja se ogleda u članu 32. [Pravo na pravno sredstvo] Ustava i članu 13. (Pravo na delotvoran pravni lek) EKLJP-a, da pravni poredak Kosova obezbeđuje delotvorno sredstvo za povredu ustavnih prava. Ovo je važan aspekt supsidijarne prirode mehanizma ustavne pravde (vidi slučaj ESLJP-a *Selmouni protiv Francuske*, presuda od 28. jula 1999. godine, stav 74, i, između ostalog slučajeve Suda br. KI07/15, podnosilac *Shefki Zogiani*, rešenje o neprihvatljivosti od 8. decembra 2016. godine, stav 61; KI30/17, podnosilac *Muharrem Nuredini*, rešenje o neprihvatljivosti od 7. avgusta 2017. godine, stav 35; KI41/09, podnosilac *Univerzitet AAB-RIINVEST D.O.O.*, rešenje o neprihvatljivosti od 3. februara 2010. godine, stav 16, i KI94/14, podnosilac *Sadat Ademi*, rešenje o neprihvatljivosti od 17. decembra 2014. godine, stav 24).
35. Sud ponavlja da ovaj pristup zahteva da podnosioci zahteva, pre nego što se obrate Sudu, moraju iscrpeti sve proceduralne mogućnosti, u upravnim ili sudskim postupcima, kako bi sprečili povrede ljudskih prava i sloboda zagaranтованиh Ustavom, ili, ako je do nje došlo, da isprave takvu povredu prava zagaranтованиh Ustavom (vidi, u ovom kontekstu, slučajeve Suda KI62/16, podnosilac *Bekë Lajçi*, rešenje o neprihvatljivosti od 10. februara 2017. godine, stavovi 59-60; KI07/09, podnosilac *Demë Kurbogaj i Besnik Kurbogaj*, rešenje o neprihvatljivosti od 19. maja 2010. godine, stavovi 18-19; KI109/15, podnosilac *Milazim Nrecaj*, rešenje o neprihvatljivosti od 17. marta 2016. godine, stavovi 27-28, i KI148/15, podnosilac *Xhafer Selmani*, rešenje o neprihvatljivosti od 15. aprila 2016. godine, stavovi 27-28).
36. Međutim, sudska praksa ESLJP-a utvrđuje i izuzetke i kriterijume na osnovu kojih se ti izuzeci mogu primenjivati, navodeći da se pravilo iscrpljivanja mora primenjivati sa određenim "stepenom fleksibilnosti i bez preteranog formalizma", imajući u vidu kontekst zaštite ljudskih prava (vidi, u ovom kontekstu i, između ostalog, slučaj Suda KI84/17, podnosilac *Bahri Maxhuni*, rešenje o neprihvatljivosti od 31. maja 2018. godine, stavovi 25, 26 i 27).
37. Jedan od tih izuzetaka je taj da pojedinci u principu ne moraju iscrpeti diskreciona ili vanredna sredstva koja su im na raspolaganju (vidi, u ovom kontekstu, slučaj ESLJP-a *Cinar protiv Turske*, Presuda od 13. novembra 2013. godine i *Prystavka protiv Ukrajine*, presuda od 17. decembra 2002. godine, i vidi, takođe, Praktični vodič kroz uslove prihvatljivosti ESLJP-a od 30. aprila 2019. godine, I. Procesni osnovi neprihvatljivosti, A. Nisu iscrpljeni unutrašnji pravni lekovi, 2. Primena pravila, e. Postojanje i primerenost, stav 77).
38. U okolnostima konkretnog slučaja, Sud primećuje da je podnositeljka zahteva, nakon što je upoznata sa sadržajem presude [C. br. 571/18] Osnovnog suda od 12. novembra 2018. godine, podnela predlog za ponavljanje postupka Apelacionom sudu, koji postupak još uvek nije okončan, a registrovan je pod oznakom [AC. br. 1846/19].

39. Sud je već utvrdio u svojoj sudskoj praksi da ako su postupci u toku pred redovnim sudovima tada se zahtevi odgovarajućih podnosilaca smatraju preuranjenim (vidi, u ovom kontekstu slučajeve Suda KI23/10, podnosilac *Jovica Gadžić*, rešenje o neprihvatljivosti od 19. septembra 2013. godine; KI32/11, podnosilac *Lulzim Ramaj*, rešenje o neprihvatljivosti od 20. aprila 2012. godine; KI113/12, podnosilac *Haki Gjocaj*, rešenje o neprihvatljivosti od 25. januara 2013. godine, stav 34; KI114/12, podnosilac *Kastriot Hasi*, rešenje o neprihvatljivosti od 3. aprila 2013. godine, stav 33; KI07/13, podnosilac *Ibish Kastrati*, rešenje o neprihvatljivosti od 5. jula 2013. godine, stavovi 28-29; KI58/13, podnosilac *Sadik Bislimi*, rešenje o neprihvatljivosti od 25. novembra 2013. godine, stav 31, i KI102/16, podnosilac *Shefqet Berisha*, rešenje o neprihvatljivosti od 2. marta 2017. godine, stav 39).
40. Shodno tome, i u okolnostima konkretnog slučaja, zasnovano na načelu supsidijarnosti, Sud je dužan da zahtev podnosioca proglasi neprihvatljivim iz razloga što je preuranjen, pružajući na taj način redovnim sudovima mogućnost i prednost da razmotre pitanja koja su pokrenuta u zahtevu podnositeljke.
41. Sud naglašava da se okolnosti slučaja podnositeljke zahteva razlikuju od onih podnositeljke zahteva u slučaju Suda KI47/17, na koji se podnositeljka zahteva poziva. Što se tiče ovog navedenog iznad, Sud naglašava da je nakon donošenja presude [C. br. 280/2014] Osnovnog suda, dotična podnositeljka podnela predlog za ponavljanje postupka Apelacionom sudu. Apelacioni sud je rešenjem [CN. br. 49/2016] koje je doneo sudija pojedinac, odbacio zahtev podnositeljke za ponavljanje postupka. Nakon toga, podnositeljka zahteva je napala rešenje Apelacionog suda. Apelacioni sud je rešenjem [AC. br. 2812/2016], ponovo odbio kao neosnovanu žalbu podnositeljke i potvrdio je rešenje [CN. br. 49/2016] istog suda koje je doneto u prvom stepenu. Konačno, nakon odbijanja žalbe kao neosnovane od strane Apelacionog suda, podnositeljka je podnela Sudu zahtev za ocenu ustavnosti rešenja [AC. br. 2812/2016] Apelacionog suda od 9. decembra 2016. godine. Shodno tome, u okolnostima navedenog slučaja, podnositeljka zahteva je iscrpela sva pravna sredstva pred redovnim sudovima, pre nego što se obratila Sudu radi ocene ustavnosti osporenog rešenja.
42. Sud konačno naglašava da bez obzira na postupke koji su u toku pred redovnim sudovima i bez prejudiciranja tih postupaka, podnositeljku zahteva ništa ne sprečava da u budućnosti ponovo podnese ustavni zahtev u zakonskom roku od 4 (četiri) meseca od dana kada je primila konačnu odluku u svom predmetu od redovnih sudova.
43. Shodno tome, u ovim okolnostima, zahtev podnositeljke je preuranjen i mora se proglasiti neprihvatljivim, kao što je propisano stavom 7 člana 113. Ustava, stavom 2 člana 47. Zakona i dalje precizirano tačkom (b)stava (1) pravila 39 Poslovnika.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud, u skladu sa članom 113.1 i 113.7 Ustava, članom 47.2 Zakona i pravilom 39 (1) (b) Poslovnika, dana 5. septembra 2019. godine, jednoglasno

ODLUČUJE

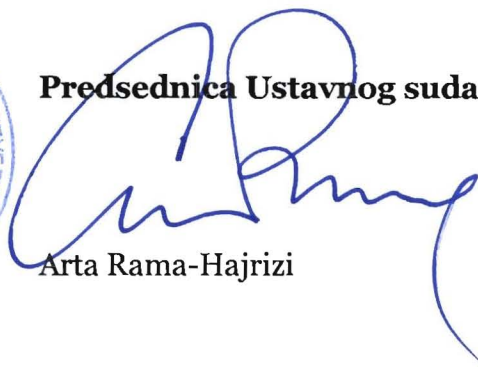
- I. DA PROGLASI zahtev neprihvatljivim;
- II. DA DOSTAVI ovo rešenje stranama;
- III. DA OBJAVI ovo rešenje u Službenom listu, u skladu sa članom 20.4 Zakona, i
- IV. Ovo rešenje stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac

Gresa Caka- Nimani

Predsednica Ustavnog suda

Arta Rama-Hajrizi